

Mėnulio galia

Mėnulis. Magiškas dangaus šviesulys. Keliautojų kelrodis, poetų įkvėpėjas, sąmonės užtemdytojas... Nuo žilos senovės žmonės stebėjo nakties šviesulio kelionę dangumi ir jo skaudaus veido mainymąsi. Senovės astrologai Mėnulį siejo su motinomis, kūnu ir vaikyste. Mėnulis jiems buvo moteriškas (!) Saulės atitikmuo. Jo organai – skrandis ir gimda, metalas – sidabras. Mėnulis valdo Vėžio ženklą – teigė jie. Krikščionis Mėnulis tapo mergelės Marijos ženklų (prisiminkite Aušros vartų paveikslą), vėliau į Mėnulio ženklą pradėjo pretenduoti ir islamas. Šiom dienom Žemės palydovo galia pasikliauja netgi daugelis tų, kurie skeptiškai žiūri į astrologiją. Tebėra plačiai paplitusi nuomonė, kad Mėnulis turįs įtakos naujagimio lyčiai ir moters ciklui, pilnaties metu esą daugiau gimstama ir įvykdoma daugiau nusikaltimų. Prietaringesni, atsižvelgdami į Mėnulį, sodina agurkus, ir tik jaunaties metu kerpa plaukus, perka akcijas prieš pilnatį, — kas nori, gali visą savo gyvenimą tvarkyti pagal Mėnulį. Nuo senovės astrologų laikų prabėgo keli tūkstantmečiai, ir ką apie Mėnulio galias mano šiuolaikinė astronomija?

Dvinarė planeta

Mėnulis gana didelis kosminis kūnas. Jo skersmuo tik 3.6 karto trumpesnis negu Žemės, todėl kartais Žemė net vadinama dvinare planeta! Be Žemės tik Plutono ir Charono pora nusipelnusi tokio titulo. Iš tiesų Mėnulis dar ir gana arti – vidutiniškai už 384 000 km. Su automobiliu iki jo keliautume 5.5 mėnesio (palyginkime – iki Saulės reiktų riedėti virš 28 metų!). Mokslininkai yra apskaičiavę, kad beveik tokį atstumą per gyvenimą Žemėje nukeliauja statistinis žmogelis. "Apolono" ekspedicijos iki naktinio šviesulio skriedavo 3-4 paras. Šiuolaikiniai kosminiai aparatai netrunka ir paros. Greičiausiai, žinoma, nuo Mėnulio mus pasiekia jo atspindėta šviesa. Ji sugaišta tik ... 1.2 sekundės.

Mėnulio masė, palyginus su Žeme, kiek kukloka – jis net 81 jžkarto lengvesnis. Tačiau jo gravitacinio lauko įtaka vis tiek gana didelė. Jeigu teigsime, kad Mėnulis skrieja aplink Žemę, nebūsime visiškai teisūs. Išties abu sukasi apie suminį masės centrą, kuris yra Žemės viduje, bet 4645 km nuo jos centro, todėl metinis Žemės kelias apie Saulę iš šalies atrodo kiek vingiuotas. Dėl Žemės traukos į Žemę atgręžtoje Mėnulio pusėje stūkso 13 m aukščio banga. O dėl Mėnulio traukos Žemės paviršiuje 0.3 km/s greičiu bėga banga. Ji net 30 – 35 cm kilsteli žemynus, o vandenyne banga dar didesnė. Kai Mėnulis, Saulė ir Žemė išsirikiuoja vienoje linijoje (jaunaties ir pilnaties momentu), bangavimas dar labiau sustiprėja. Potvynių energija metai iš metų stabdo Žemės sukimąsi apie savo ašį. Mėnulis, būdamas mažesnis, jau amžiams atgręžė į mus vieną savo šoną. Per 200 mln metų viena valanda pailgėja ir Žemės para. Prieš 1.5 mlrd metų para truko vos 9 valandas, o metuose tilpo 800 – 900 parų. Beje, perimdamas dalį Žemės sukimosi energijos, Mėnulis kasmet nutolsta 3.2 cm. Per milijoną metų mūsų palydovas nukeliauja apie 30 km. Kai Mėnulis nutols vidutiniškai iki 476 000 km, Žemės para taps lygi mėnesiui, ir abu dangaus kūnai bus atsukę vienas į visada tuos pačius šonus.

Perdėta Mėnulio įtaka

Artimiausias mūsų kaimynas visatoje, be abejo, daro įtaką žemiškiems procesams. Saulės ir Mėnulio padėtys pasikartoja kas 18.6 metų (šis vadinamasis saro periodas buvo žinomas dar senovės babiloniečiams). Šiuo periodu kartojasi kai kurie meteorologiniai reiškiniai, kinta gyvūnų populiacijos. Teigiama, kad panašūs ciklai aptikti ir ekonomikos reiškiniuose. Gyvūnijos pasaulyje esama ir daugiau ištirtų pavyzdžių (tačiau netiesa, kad vilkai kaukia mėnesienoje, — jie šiaip ar taip kaukia, tik giedromis, Mėnulio apšviestomis naktimis, tai geriau girdima). Afrikoje moterys išneša parodyti kūdikius jaunam Mėnuliui. Vokiečiai didelius darbus pradėdavo taip pat per jaunatį. Kol Mėnulis didėja, žmonės linksta imtis verslo, kelti vestuves. Brazilijoje medkirčiai medžius labiau linkę versti per pilnatį – geriau išdžius. Azijoje jaunam Mėnuliui stojus indai būdavo pripilami vandens, kuris, Mėnuliui augant, įgyja naudingų savybių. Himalajuose net maistas ant stogų būdavo užkeliamas. Graikai manė, kad Mėnulis sukelia epilepsiją. Lunatizmo idėja gyva ir dabar, nors tam nėra jokio pagrindo. Taigi Mėnulis neturi tokios mistinės galios, kokią jam dažnai priskiriama. Vienas argumentų – palyginimas su jūros potvyniais ir atoslūgiais, atseit žmoguje vyksta mini potvyniai ir mini atoslūgiai, Tačiau galia, kuria Mėnulis veikia žmogaus kūną, yra be galo silpna: Žemė traukia žmogų 3,5 milijono kartų stipriau. Dėl to Mėnulis žmones veikia labiau psichologiškai ir romantiškai nei fiziškai. Kas tiki Mėnulio galia, yra jautresnis neiprastiems dalykams — tikėjimas Mėnuliu daro įtaką elgesiui ir valdo suvokimą („šiandien pilnatis — pažiūrėsime, kas nutiks?“). Čia

dažniausiai galėtų būti „paties išpildomos pranašystės“: kas tris kartus blogai miega prie pilnatis (sutapimas), lauks įtakos ir ateityje tai darys dažniau. Juokas juokais, bet jei ne Mėnulis, tai galbūt Žemėje niekada nebūtų atsiradusi civilizacija. Visų pirma, Mėnulis yra nedidukas Žemės skydas, kažkiek apsaugantis nuo kosminių kūnų smūgių. Pažiūrėkime į randuotą Mėnulio paviršių. Dauguma šių žaizdų galbūt būtų išvagojusios motinos Žemės veidą. Be to, Mėnulis išlaiko stabilų Žemės ašies pokrypį. Kitu atveju ašis vis svyruotų ir ledynų bangos keliautų per visą planetą. Iš kur gi šis gerasis kaimynas atsirado? Galbūt Žemė ir Mėnulis susiformavo vienas šalia kito, o galbūt Žemė Mėnulį tik vėliau pasigavo? Tačiau jau nuo 1970 m. gyvuoja „milžiniško smūgio“ hipotezė. Anot jos, prieš keletą milijardų metų į Žemę stuktelėjo Marso dydžio planeta. Iš jos ir Žemės nulaužų laikui bėgant ir susiformavo Mėnulis. O Žemėje likusi žaizda vėliau užsipildė ir rando vietoje suteliuškavo Ramusis vandenynas. Mažas Mėnulio tankis (jis neturi metalinio branduolio), ir cheminės uolienu sudėties panašumas į Žemę lyg ir patvirtina šią hipotezę. Beje, manoma, kad Mėnulio poliuose yra įšalę apie 6 mlrd tonų vandens! Tačiau galutinis taškas bus padėtas ateityje. Kitą dešimtmetį žmoniją planuoja pradėti Mėnulio kolonizaciją. Mūsų palydovas vilioja didžiuliais helio izotopo (helio3) kiekiais. Viena tokios medžiagos tona patenkintų metams visus JAV energetinius poreikius. Iki šių didžių įvykių laukti liko visai nebedaug!

Literatūra:

Lietuvos dangus 1994 m.

www.prizme.lt

<http://www.astronomija.info/soul/mgalia.php>